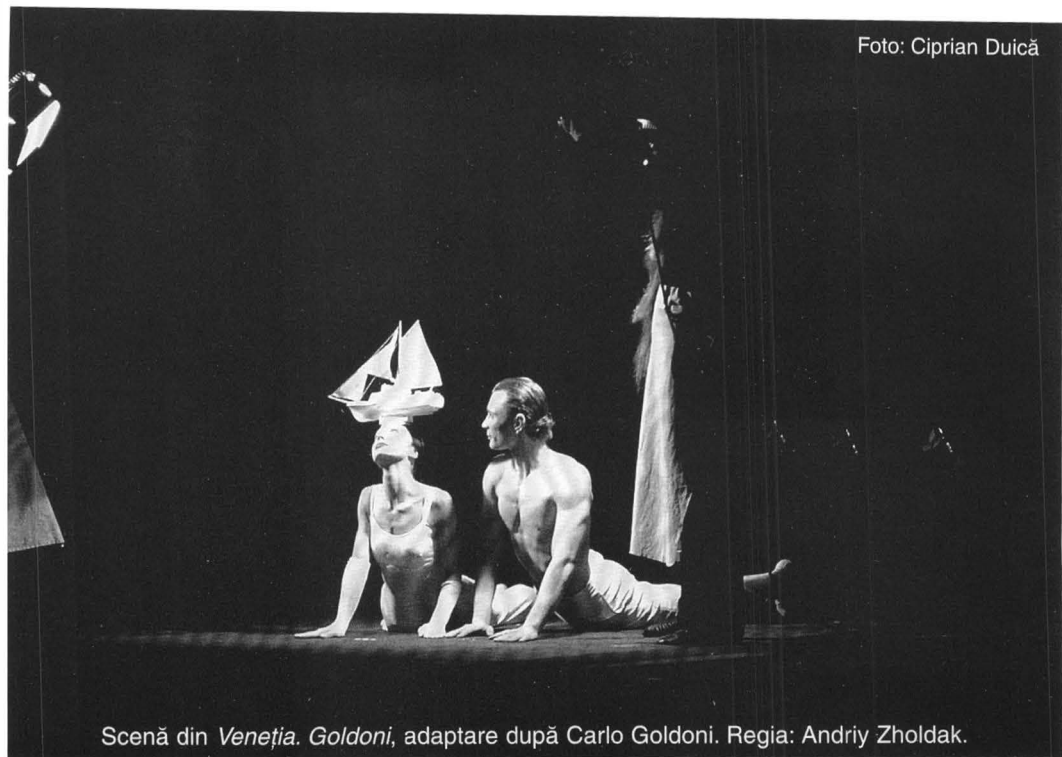

Foto: Ciprian Duică

Scenă din *Veneția*. Goldoni, adaptare după Carlo Goldoni. Regia: Andriy Zholdak.

Andriy ZHOLDAK:

„Energia spirituală a unui creator adevărat se acumulează în opera pe care o face”

Maria Sârbu: Acum câțiva ani, discutam împreună despre estetica teatrală a lui Zholdak. Am văzut nouă spectacole pe care le-ai montat, cheia regizorală fiind schimbată la scurte perioade de timp. Ce reprezintă astăzi demersul tău?

Andriy Zholdak: Întrebarea pe care mi-o adresezi este cam complicată. Consider că un artist, dacă este foarte convingător și bine organizat, se schimbă de fiecare dată în funcție de ceea ce se întâmplă în viața sa, în creația sa, în curentele artistice din jurul lui. Atunci el reacționează la tot ce se întâmplă. În ultimii ani, în mine s-a acumulat ceva și acest ceva a făcut ca privirea mea către creația scenică să fie mult mai clară, mai curată. Este exact cum ți-ai pune ochelari atunci când ai vedere slabă și instantaneu vezi totul foarte clar, în detalii, vezi ce este principal și ce este secundar. Cred că am trecut printr-o astfel de transformare, de aceea spectacolele realizate în ultimul timp sunt ca o sinteză a ceea ce văd. Principalul e cum faci un lucru. Asta contează pentru mine: *cum* fac și nu *ce* fac. Căci energia spirituală a unui creator adevărat se acumulează în

opera pe care o face. Indiferent dacă face un spectacol de teatru sau dacă face un fotoliu într-un atelier cu o faimă de o sută de ani.

M.S.: *Cum ai ajuns la performanța de a vedea cu o asemenea claritate lucrurile?*

A.Z.: Mai mulți prieteni mi-au spus că a venit timpul să nu-mi mai fie teamă că aş putea fi influențat de un regizor sau altul și mi-am dat seama, văzând în ultimele șase luni spectacole foarte bune ale unor regizori europeni, că ei nu-mi pot sta în cale. Poate fi influențat un începător, dar, atunci când ai experiență, e altceva. Am ținut întotdeauna cont de sfatul profesorului meu, Anatoli Vasiliev, care spunea că tinerii nu trebuie să vadă spectacole proaste până nu li se formează concepția proprie, distinctă. Pentru că atunci când un regizor începător, cu priviri clare, vede vreo 20 de spectacole proaste, ideea acestora îi pătrunde în subconștient, fără ca el să vrea, chiar dacă știe că sunt niște lucruri prost făcute. Dacă acum cinci ani, unii critici moscoviți spuneau că aş fi influențat de exemplu de Nekroshius, în prezent ei susțin că le amintesc de unii mari regizori străini la începuturile lor. Or, nu am avut cum să văd spectacole montate cu mulți ani în urmă. Alți cronicari spun, în sfârșit, că a apărut scriitura mea regizorală.

M.S.: *Au sau nu dreptate cronicarii în acest sens?*

A.Z.: Influențe pot exista întotdeauna și trebuie să urmărim creațiile marilor artiști. În contextul conversației cu timpul, există dialogul între culturi, între creatori din diferite timpuri. Spectacolul poate fi ca un pretext calitativ. În *Veneția. Goldoni* am folosit mai multe teme, făcând un dialog, de exemplu, între Paris și Veneția. Se știe că Goldoni a trăit treizeci de ani la Paris, perioadă în care nu a scris nimic. Veneția îl alungase, iar această temă mi-a fost apropiată – când artistul este alungat din țara sa și el, chiar dacă stă la Paris, lipsindu-i patria, nu are inspirație. Astăzi însă în Veneția există monumentul lui Goldoni, există teatru ce îi poartă numele, există un festival Goldoni. Veneția este tema scufundării tuturor culturilor, a tradiției teatrale. Vreau să specific un lucru, cu acest prilej: deși se spune că sunt un regizor experimental – și păstrez acest prestigiu de regizor experimental – totuși îi apăr pe maeștri. Pentru mine este foarte important ca maeștrii să existe, ca ei să nu fie călcați în picioare. Vin clipe când dorești să mergi din nou la muzeu, să vezi capodoperele, un Rembrandt sau Michelangelo. Apoi să revii la avangarda ta, la postmodernism sau la experimentul tău, spuneți-i cum vreți. Ceva însă te urmărește din acele capodopere, vezi anumite detalii, ești influențat. Trebuie să respectăm maestrul, chiar dacă nouă ni se pare că el dă greș, sau nu ne place spectacolul pe care l-a făcut. Oricum, el rămâne un maestru. Ca și Rusia sau Ucraina, România are maeștri.

M.S.: *Această pledoarie prevestește și o cale a ta spre măiestrie?*

A.Z.: Apăr această poziție, pentru că ating și eu, cred, treptat, un nivel al măiestriei. Apăr, cum ar veni, viitorul.

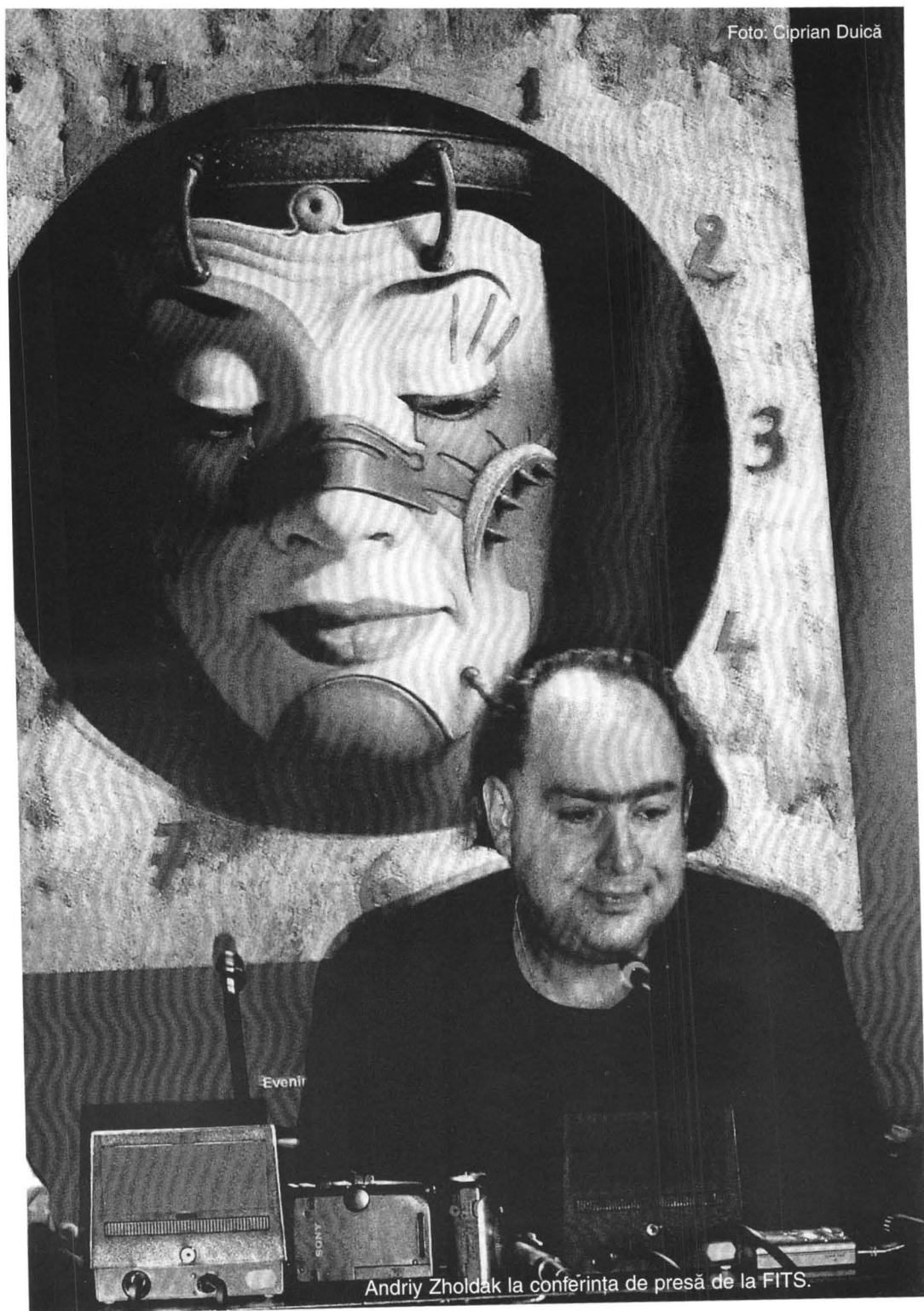
M.S.: *Sunt regizori cărora nu le place teatrul.*

A.Z.: Sunt mulți regizori mari cărora nu le place teatrul.

M.S.: *Andriy Zholdak iubește teatrul?*

A.Z.: Acum da. Aș putea spune că sunt îndrăgostit de teatru. O dragoste nebună, dar am avut o perioadă când nu-mi plăcea. Văd prin existența teatrului ceea ce nu există în viață. Văd ceea ce este în subconștientul meu. Cred că teatrul e arta cea mai vie, cea mai reală, cea mai frumoasă. Hipnotizează publicul care vine mereu în sala de spectacol. Toate spectacolele au relevanța de a hipnotiza

Foto: Ciprian Duică

Andriy Zholdak la conferința de presă de la FITS.

sau de a nu hipnotiza. Actorii sau textul în spectacol contează mai puțin pentru mine.

M.S.: *În ce ordine stau celelalte arte?*

A.Z.: După teatru, urmează literatura, apoi muzica – trei componente pe care, cred, se ține universul, viața omului. Dacă acestea nu ar exista, nu-mi pot imagina în ce ne-am transforma. Acolo unde sunt multe teatre, există civilizație. Am întâlnit oameni ce nu au fost la teatru timp de 20 de ani. Încerci să discuți cu ei și îți dai seama că sunt altfel de ființe, izolate, din altă lume.

M.S.: *Ai la ora actuală o cotă internațională ridicată, ești solicitat în mai multe țări. Încearcă cineva să-l „cumpere” pe Zholdak?*

A.Z.: Am foarte multe invitații, iar în Germania un teatru încearcă, într-adevăr, să mă cumpere. Desigur, acolo nivelul de viață este mult mai ridicat decât în Ucraina, unde trăiesc, dar în prezent nu fac teatru pe bani. Am minimumul necesar ca să trăiesc, copiii mei să învețe, iar pentru mine important e să lucrez un spectacol acolo unde sunt dorit și iubit. La Berlin mi s-a spus să regizez un spectacol așa cum nu aş monta nicăieri în altă parte, totul mi se permite. Cum să nu accepți așa ceva? Un artist mare are nenumărate idei, care așteaptă, mocnesc în subconștient și când apare ocazia trebuie materializate.

M.S.: *În ce context ești dominat de termenul patrie?*

A.Z.: Pentru mine nu există problema patriei, există problema omului, care e și problema secolului XXI. În acest veac, naționalismul trebuie să treacă pe loc secundar.

M.S.: *Ai aborda într-un spectacol problema existenței concetățenilor tăi la momentul actual?*

A.Z.: În Germania mi se spunea că vin acolo ucrainenii sau românii și își donează organe, apoi se întorc în țara lor și trăiesc, pe banii luați, jumătate de an. Nu vreau să dezvolt o astfel de temă. Ea există, dar nu este interesantă pentru mine. Sunt pasionat de un teatru deschis, în care omul are gândire liberă, fără prejudecăți, iar eu îi las libertatea să trăiască unde vrea.

M.S.: *De ce un artist ca Zholdak conduce un teatru într-un oraș din Ucraina?*

A.Z.: Bună întrebare. E o problemă pentru mine. De doi ani conduc Teatrul Dramatic din Harkov și am făcut mult pentru trupă. Această activitate însă mă împiedică în a crea. Există mulți manageri buni, dar artiști foarte buni – mai puțini. Desigur, un mare dirijor nu ar trebui să fie și director de filarmonică, de exemplu. Dai frâu ideilor pentru un spectacol, dar te preocupă faptul că trebuie reparat sistemul de încălzire sau acoperișul clădirii. Oricum, am fost și director, iar acum trebuie să caut pe cineva în loc. Știu că și Silviu Purcărete a fost un timp director de teatru, și Andrei Șerban.

M.S.: *În ce raport de tandrețe sau de ură ești cu spectacolele pe care le-ai montat?*

A.Z.: Între artist și spectacolele sale există romane de iubire. Pasionante romane de iubire. Se întâmplă însă că te trezești dimineța și nu dorești să-ți mai amintești de spectacolul care tocmai a fost terminat. Sau invers, te gândești la unele spectacole de parcă ai fi mereu îndrăgostit de ele. Repetiți la altceva, dar ele încă te țin în mrejele iubirii. Unul dintre acestea ar fi *O lună la țară*. Acum, după 30–40 de zile de la premieră, începe să-mi placă noul spectacol – *Veneția. Goldoni*, pentru care am simțit ură. La început, îmi urăsc spectacolele. Atunci când au loc ultimele repetiții, eu sunt alungat din sală, pentru că nimic nu-mi place și vreau să elimin părți întregi din spectacol. Până la premieră mă rețin cu greu, nimic

nu-mi mai place, intru în panică. S-a întâmplat să tai jumătate dintr-un spectacol, iar peste noapte să refac totul din nou.

M.S.: *În Veneția. Goldoni lipsește textul, ca și în alte spectacole ale tale, dar actorii vorbesc în cifre. Este dificil în primul rând pentru public, oricât de avizat ar fi acesta.*

A.Z.: Deși este vorba de Goldoni, am introdus în spectacol ceva personal, ceva ce-mi aparține. Textul se joacă în cifre. În general, publicul are un „dicționar” – cifrele și cuvintele ce corespund acestora – pentru a înțelege. De exemplu, 75 = apă, 2 = bărbat etc. E ca o muzică a unui bun compozitor, iar tu vii și o asculți. Te uiți pe libret și îți dai seama despre ce este vorba. O bună parte din acest spectacol nu a putut fi prezentată la Sibiu, din cauza spațiului. Se joacă în galerie, pe câteva niveluri. Actorii pornesc din sală și apoi urcă, urcă de parcă ar zbura în cosmos. Este o imagine impresionantă.

M.S.: *Odată îmi vorbeai, oarecum nemulțumit, că actorul e servit de către regizor. Cine este beneficiarul unui spectacol de teatru – actorul, regizorul sau publicul?*

A.Z.: Am văzut la București câteva spectacole cu actori foarte buni, dar care erau deserviți de regizor. Cineva montează pentru a servi actorului sau publicului. De ce să servești publicului? Pe el nu-l minți. Spectatorul este deștept. Simte când ai o atitudine serioasă față de el, când respecti distanța. Atunci el, publicul, parcă vibrează, se emoționează. Trebuie să-i dai ceva ca să gândească, ca să-i trezească inteligența. Știm că mintea noastră doarme foarte mult și pentru a o trezi, pentru a o face să lucreze trebuie să-i dai ceva neobișnuit, să ridici nivelul și atunci când vedem sau simțim ceva periculos sau foarte interesant, parcă s-ar declanșa butonul de salvare – imediat nivelul intelectual se ridică și noi începem să gândim în timpul spectacolului. Să nu transformăm însă un spectacol într-un „McDonald's”, să „hrănim” pur și simplu publicul ca să aibă „burta” plină. Astfel îl prostim. El devine pasiv, are o stare de om leneș ce spune „mai vreau să mănânc” și noi îl îndopăm cu același fel de mâncare care îngrașă, îl face dependent de ea și atât. Atunci teatrul e terminat.

M.S.: *La ce lucrezi?*

A.Z.: La *Romeo și Julieta*, cu care vom deschide stagiunea, în 10 septembrie, la Teatrul Dramatic din Harkov. Am investit foarte mult în decoruri, acestea sunt gata și urmează să reluăm repetițiile în august. În mai–iunie am avut turnee importante în Germania, Austria și România. Suntem toți obosiți și trebuie să ne odihnim. Eu am obosit și din punct de vedere psihic, pentru că la *Veneția. Goldoni* am lucrat mult, patru luni. Nu a fost ușor. În noiembrie voi merge cu soția mea la Lucerna, în Elveția, pentru a monta un spectacol Strindberg, după care voi lucra la Teatrul „Sovremenik” (Contemporanul) din Moscova, unde director este Galina Volcik, regizoare și actriță, o legendă a teatrului rus, fosta soție a lui Evstigneev. Acolo voi regiza un text franțuzesc într-o cheie psihologică. Mă interesează să fac un spectacol realist.

M.S.: *Ar fi o reîntoarcere la ceea ce ai făcut la început?*

A.Z.: Ai observat foarte bine. Cred că cele două montări cu Shakespeare și Strindberg vor mai ține de formalism, dar cu spectacolul de la Moscova voi încerca să revin la realism, la lucruri simple...

M.S.: *...dar prin prisma unei viziuni bine formate asupra teatrului experimental.*

A.Z.: Sper să iasă ceva interesant. Pentru luna mai 2005, am contract cu un teatru important din Berlin, pentru două spectacole.

M.S.: Constantin Chiriac vorbea cu mândrie despre o nouă colaborare cu Teatrul din Sibiu.

A.Z.: Am o propunere interesantă pentru Sibiu. Suntem în relații bune cu Constantin Chiriac, cu atât mai mult cu cât eu sunt recunoscător acelor vremuri și acelor oameni care m-au ajutat atunci când nu eram cunoscut, când eram „închis”. La Festivalul de la Sibiu au fost prezentate șapte spectacole pe care le-am făcut în Ucraina și alte două montate la Teatrul „Radu Stanca”. Am devenit cunoscut după contactul cu acest festival din inima României. De aceea, mă leagă o mare dragoste de el. De aceea, aș vrea să gândesc pentru 2006 un proiect important, ceva specific, experimental, ținând cont că va fi și programul „Sibiu – Capitală Culturală Europeană 2007”, care va permite finanțarea de producții mari. Aș mai vrea să fac o declarație de dragoste teatrului românesc. Aici sunt regizori minunați, actori minunați, critici buni, un festival de teatru bun. Toate acestea mă fac să fiu optimist și să cred că, treptat, în România se vor întâmpla lucruri mult mai mari, legate și de integrarea în teatrul european. Un indiciu este și spectacolul lui Mihai Măniuțiu, *Electra*, în care m-a impresionat enorm acea genială energie românească, acea sălbatică energie pe care o emană cântecele rapsozilor. Asemenea energie genială este cunoscută în lucrările sculptorului meu preferat Brâncuși, în muzica lui Enescu sau în cărțile marelui filosof Cioran. Teatrul trebuie să trezească aici, din subconștient, energia genială.

Maria SÂRBU

Foto: Ciprian Duică

Scenă din *Veneția*. Goldoni, adaptare după Carlo Goldoni. Regia: Andriy Zholdak.